

XVIDE AFDEELING.

Artikel 103. Soldijen, enz. van het wapen der marechaussee, enz., wordt *verhoogd* met f 1900 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 774 520.

Het totaal van de XVIDe afdeeling wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 818 870.

XVIIDE AFDEELING.

Artikel 107, onderdeel a, wordt aan het slot aangevuld met eene nieuwe zinsnede, luidende:

„doen van voorzieningen aan de schietbanen te Amersfoort en te Midlaren”.

Het onderdeel wordt *verhoogd* met f 13 020 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 34 870 en het artikel wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 295 470.

In de omschrijving van *artikel 108* wordt het woord „deponeerkamers” vervangen door de woorden „deponeer- en wapenkamers”; het artikel wordt *verhoogd* met f 15 400 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 49 400.

Artikel 110. Uitbreiding en verbetering van de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug, wordt *verhoogd* met f 30 000 en alzoo uitgetrokken tot een bedrag van f 70 000.

Het totaal van de XVIIde afdeeling wordt uitgetrokken tot een bedrag van f 724 770.

Het totaal van het VIIIste hoofdstuk wordt uitgetrokken tot een bedrag van vijf en twintig millioen tweehonderd een en zestig duizend zevenhonderd zes en dertig gulden (f 25 261 736).

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1903.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van de beschouwingen en opmerkingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, naar aanleiding van het onderzoek van het wetsontwerp tot vaststelling van de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1903, heeft de ondergeteekende de eer het volgende te doen kennen.

Niet minder dan de leden van de Tweede Kamer is de ondergeteekende teleurgesteld, nu zijne verwachting, dat door hem bij de indiening van de onderwerpelijke vestingbegrooting tevens een sneller afwerken van de kringstelling van Amsterdam in het vooruitzicht zou kunnen worden gesteld, on vervuld is gebleven.

Hij blijft toch van meening, dat eene spoedige voltooiing van die kringstelling, zij het dan ook in haar meest eenvoudigen vorm, een dringende eisch is om tot eene behoorlijke oplossing van het vraagstuk der landsverdediging te geraken. Naast dien eisch evenwel zal binnen kort een tweede komen te staan, nl. de verwapening van de bereden artillerie. En waar nu de toestand van 's lands geldmiddelen niet zoo gunstig is, dat aan de gelijktijdige voldoening aan beide eischen kan worden gedacht, aarzelt de ondergeteekende niet, aan de oplossing van het vraagstuk der aanschaffing van nieuw materieel voor de bereden artillerie den voorrang toe te kennen.

Voor die aanschaffing toch is de beschikbaarstelling van het geheele daarvoor benoodigde bedrag binnen korten termijn een onafwijsbare eisch, die

buitengewone maatregelen zal noodig maken; de afwerking van de kringstelling daarentegen blijft mogelijk ook zonder dat daarvoor bijzondere financiële maatregelen behoeven te worden getroffen, al zal dan ook de algemeen gekoesterde wensch naar eene *spoedige* voltooiing voorloopig on vervuld moeten blijven.

Rekening houdende met het vorenstaande, is het streven van den ondergeteekende in de eerste plaats gericht op het maken van de bomvrije gebouwen in de nog onvoltooide forten, op het voortzetten van de werken voor de drinkwatervoorziening en verder op die werkzaamheden van anderen aard, waarvan de noodzakelijkheid voor de verdedigbaarheid van de stelling onomstootelijk vaststaat.

Uit den aard der zaak zijn er onder de in overweging genomen voorzieningen vele, omtrent welker meerdere of mindere urgentie nog verschil van gevoelen bestaat en in dit stadium acht de ondergeteekende mededeeling van de voorhanden gegevens aan de Kamer ongewenscht, ook omdat eene bespreking van die gegevens ontijdig en derhalve onvruchtbaar zoude zijn. Hij kan evenwel stellig verzekeren, dat door hem, in zijn begrootingsvoorstellen, slechts die voorzieningen zijn en zullen worden opgenomen, waarvan hem na ernstige overweging de noodzakelijkheid is gebleken.

Met genoegen heeft de ondergeteekende dan ook ontwaard, dat zijne voorstellen bij de Kamer, al zij het dan ook niet onverdeeld, instemming hebben gevonden.

Het vraagstuk van de herziening der Vestingwet is door hem uitvoerig en naar hij hoopt ook afdoende, besproken in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de vestingbegroting voor het loopende jaar (Gedrukte Stukken, Tweede Kamer 1901—1902, 91, n°. 10). De geschiedenis, ook die van de laatste jaren, levert voorbeelden in overvloed voor hetgeen ons te wachten zoude staan, indien de verdediging van ons vaderland uitsluitend moest steunen op een stelsel van op het terrein van den krijg, dus in tijd van oorlog, op te werpen vluchtige en tijdelijke versterkingen.

Door sommige leden is opgemerkt, dat de in de laatste jaren en ook thans weer gevolgde handelwijze, om de op de begroting voorkomende gelden nagenoeg geheel te bestemmen voor het afwerken van de Stelling van Amsterdam, in strijd zou zijn met den geest van de Vestingwet. De ondergeteekende kan dit niet toegeven. Maar bovendien, hoe wenschelijk het ook hem zou voorkomen, meer geld beschikbaar te kunnen stellen voor verbeteringen in de andere liniën en stellingen van ons vestingstelsel, hij is bij de samenstelling van de onderwerpelijke begroting tot beperking genoodzaakt geweest. ten einde, met het oog op den gebiedenden eisch om het eindcijfer van de Oorlogsbegroting binnen bepaalde grenzen te houden, aan de Stelling van Amsterdam niet al te langzaam te kunnen voortwerken.

Ten opzichte van den ook ditmaal in het Voorloopig Verslag geuiten wensch, dat het den leden der Staten-Generaal zou vrijstaan onze vestingwerken en in het bijzonder de forten van de Stelling van Amsterdam te bezichtigen, veroorlooft de ondergeteekende te doen opmerken, dat het naar zijne meening niet gewenscht is eene dergelijke bezichtiging *zonder voorafgaande bijzondere vergunning* toe te staan.

Zooals hij ook ten vorigen jare heeft verklaard ¹⁾, zijn dan ook voorstellen tot wijziging van art. 3 van het reglement, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 29 April 1893, n°. 44, van hem niet te verwachten.

Omtrent de ten vorigen jare in overweging genomen onderhandelingen met het bestuur der gemeente Terneuzen doet de ondergeteekende opmerken dat — in aansluiting met hetgeen door hem bij de behandeling der vestingbegroting voor het dienstjaar 1902 in de zitting van 17 December 1901 werd medegedeeld (*Handelingen* 1901—1902, bladz. 662) — door hem de opdracht is gegeven nader te onderzoeken, welke inrichting zou moeten worden gegeven aan eene kustbatterij, die ons ook nadat de vesting Neuzen zou zijn opgeheven, in staat zou stellen aan onze internationale verplichtingen ten aanzien van de handhaving der neutraliteit op de Wester-Schelde te voldoen.

¹⁾ Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de vestingbegroting (Gedrukte stukken 1901—1902, 91, n°. 10).

Een ontwerp voor eene zoodanige kustbatterij, die het doelmatigst zou kunnen geplaatst worden in den Nieuw-Neuzen polder ten westen van de tegenwoordige vesting, is door den ondergeteekende goedgekeurd en eene begroting van de aan den bouw van dat verdedigingswerk verbonden kosten is opge-maakt.

Komt dit werk tot uitvoering, dan zal een grooter gedeelte van het terrein waarop de tegenwoordige vestingwerken zijn aangelegd aan de gemeente Terneuzen kunnen worden afgestaan, dan bij de vorige onderhandelingen in de bedoeling heeft gelegen, maar dan zal door die gemeente ook een grootere bijdrage in 's Rijks schatkist moeten worden gestort dan toen werd noodig geacht.

Bij de beoordeeling van de uitvoerbaarheid der opheffing van de vesting Neuzen, waarbij vooral, zoo al niet uitsluitend de plaatselijke belangen van de gemeente Terneuzen zullen worden gebaat doch geen verbetering van 's lands weerbaarheid wordt beoogd, zal in de eerste plaats moeten worden overwogen, welke kosten door den Staat voor den bouw van het nieuw te maken verdedigingswerk zullen moeten worden gemaakt.

Aangezien nu, ter bepaling van deze kosten, de voor den bouw van het werk benoodigde som moet worden verminderd met de hiervoren bedoelde bijdrage der gemeente, kan de ondergeteekende zich geen stellige meening vormen omtrent de uitvoerbaarheid van de in overweging genomen opheffing der vesting Neuzen, zoolang niet ter zake van de bijdrage der gemeente Terneuzen zekerheid is verkregen.

Ten einde daartoe te geraken zijn de onderhandelingen met het bestuur dier gemeente hervat.

Art. 4. Na de voltooiing van de forten aan den Ham en bij Krommeniedijk zullen — met uitzondering van het bestaande fort de Liede — de forten op het noordwestelijk en westelijk front van de Stelling van Amsterdam voltooid zijn.

In verband hiermede is door den ondergeteekende overwogen, welke werken in de eerste plaats moeten worden onderhanden genomen. Daarbij werd door hem, mede op grond van de ter zake ontvangen adviezen, de overtuiging verkregen, dat het in het belang van eene goede verdediging noodig is in de eerste plaats tot het afwerken van de forten bij Hoofddorp en bij Nigtevecht over te gaan.

Omtrent de gestelde vraag, of de inrichtingen voor de drinkwatervoorziening aan het Nieuwe Meer niet zouden kunnen dienen om ook in vrede-tijd Amsterdam van drinkwater te voorzien, doet de ondergeteekende opmerken, dat de hoeveelheid water, welke door die inrichting zal kunnen worden geleverd, slechts een klein gedeelte vormt van de in vrede-tijd in die gemeente benoodigde hoeveelheid. Voorts is het bij den aanleg van die inrichting niet de bedoeling geweest eene leiding te stichten voor dagelijksche waterlevering in vrede-tijd ¹⁾.

Ware dit het geval geweest, dan zou men zich de zekerheid hebben moeten verschaffen, dat door de grondwaterbeweging ter plaatse eene voldoende hoeveelheid zoetwater wordt aangevoerd om de per dag op te pompen waterhoeveelheid geregeld aan te vullen. Thans kan wel met voldoende zekerheid worden aangenomen dat de in vrede-tijd, bij wijze van proefneming weggepompte hoeveelheid van het diepe grondwater in de rustperioden tusschen die proefnemingen door zoetwater zal worden aangevuld en dat de per dag verlangde hoeveelheid in oorlogstijd gedurende langeren tijd dan twee of drie maanden zal zijn te leveren; dat dit echter ook het geval zal zijn bij een voortdurend geregeld bedrijf staat niet onomstootelijk vast.

De ondergeteekende zou dan ook niet bereid zijn de inrichtingen aan het Nieuwe Meer ten behoeve van de watervoorziening van Amsterdam in vrede-tijd in voortdurend gebruik te doen stellen, indien niet met voldoende zekerheid zou zijn vastgesteld dat dit voortdurend in bedrijf nemen in geen enkel opzicht van nadeeligen invloed zou kunnen zijn op de hoeveelheid deugdelijk drinkwater, die in oorlogstijd zal kunnen worden geleverd.

¹⁾ Zie hieromtrent het gestelde onder aan bladzijde 18 van het Rapport der Staatscommissie, ingeweld bij Koninklijk besluit dd. 16 Januari 1895 n°. 23, tot het uitbrengen van advies omtrent de vraag op welke wijze, binnen de Stelling van Amsterdam, in tijd van oorlog voldoende zal kunnen worden voorzien in de behoefte aan drinkwater.

De ondergeteekende heeft er nimmer aan getwijfeld, dat de voorzieningen, noodig voor de approviandeering van de Stelling van Amsterdam aanzienlijke kosten zouden eischen.

Het doel van de instelling van Staatscommissiën te dier zake is dan ook alleen geweest, om van deskundige personen voorlichting te ontvangen aangaande de maatregelen, welke moeten genomen worden, om die voorzieningen op de meest economische wijze te kunnen tot stand brengen.

Intusschen mag niet uit het oog worden verloren, dat van de verscheidene millioenen, welke door de in het Voorloopig Verslag bedoelde commissie worden noodig geacht, ongeveer het twee-derde gedeelte zou moeten worden besteed tot aanschaffing van in voorraad op te leggen graan en meel.

Naar aanleiding van de opmerking betreffende het opnieuw aanvragen van fondsen voor den aanleg van beplantingen op het westfront der stelling, veroorlooft de ondergeteekende zich, er op te wijzen, dat door hem wel is waar in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de vestingbegroting voor het dienstjaar 1902 werd medegedeeld, dat hij vrouwde met het voor genoemd dienstjaar aangevraagde bedrag de beplantingen op het westfront te kunnen voltooien, doch dat sedert is gebleken, dat voor die beplantingen een grooter bedrag zal noodig zijn.

Deze overschrijding van de aanvankelijke raming wordt niet alleen veroorzaakt door de omstandigheid, dat de aanlegkosten van de toen noodig geachte beplantingen, tengevolge van noodzakelijk gebleken maatregelen om den grond voor beplanting geschikt te maken, hooger zijn geworden dan toen ter tijd werd aangenomen, maar bovendien ook doordat bij het samenstellen van het werkplan voor de volledige afwerking van de Stelling is gebleken, dat het noodzakelijk is aan de beplantingen grootere uitbreiding te geven dan aanvankelijk in de bedoeling heeft gelegen en zulks om daardoor, onder meer, de vereischte gezichtsdekking te verkrijgen voor de nevenbatterijen.

Is alzoo het thans aangevraagde bedrag voor een deel te beschouwen als eene verhooging van het bedrag dat op den dienst 1902 werd toegestaan, voor het overige zal het moeten worden opgevat als een eerste termijn van de bedragen, die nog zullen worden geëischt voor de uitbreiding en de verbetering van de beplantingen in de geheele Stelling.

's GRAVENHAGE, 8 December 1902.

De Minister van Oorlog,
J. W. BERGANSIUS.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Naar aanleiding van de opmerkingen en beschouwingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag, vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, betreffende het onderzoek van het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1903, en ter beantwoording van de daarin gedane vragen, heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen.

Eindcijfer.

Voor de van verschillende zijden te kennen gegeven bezorgdheid over de snelle stijging van onze defensie-uitgaven, bestaat, naar het den ondergeteekende wil voorkomen geen aanleiding.

Zooals zeer terecht door sommige leden werd opgemerkt, is de aanzienlijk hogere raming van de uitgaven voor het volgend dienstjaar, een noodzakelijk gevolg van de uitvoering der legerwetten, alsmede van de nieuwe bevoorings- en pensioenwetten.